

1. מיקה קליגר
2. מור לידאני
3. גלי נשרי
4. עמר סריה

ע"י ב"כ עוה"ד עמיחי ויינברגר ו/או ינור ברטנטל ואח'
מרח' כנרת 5, מגדל ב.ס.ר 3, בני ברק 5126237
טל' 03-6130875, פקס: 03-6129187

העותרות

נ ג ד

1. שר הביטחון
 2. ראש המטה הכללי
 3. צבא ההגנה לישראל
- על ידי פרקליטות המדינה מחלקת הבג"צים
רח' צאלח א-דין 29 ירושלים
טלפון: 073-3925246/345; פקס: 02-6467011

המשיבים

תגובה מקדמית מטעם המדינה

1. בהתאם להחלטת כב' השופט גרוסקופף מיום 20.5.20, ובהתאם להחלטה בבקשה המוסכמת להארכת מועד, מתכבדים המשיבים 1-3 (להלן: **המדינה** או **המשיבים**) להגיש את תגובתם המקדמית לעתירה.
 2. עניינה של העתירה בשורה של סעדים כלליים שעניינם שילוב נשים בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל, לרבות במסגרת הליכי המיון אליהם (ימי סיירות וגיבושים); וכן בשורה של סעדים פרטניים שעניינם שילובן של העותרות בעתירה זו – מיועדות לשירות ביטחון, אשר מועד גיוסן קבוע לחודש מרץ 2021 – בתפקידי לחימה ביחידות שונות בצה"ל, בעיקר בחיל רגלים.
 3. המדינה תטען כי דינה של העתירה להידחות על-הסף, נוכח כל אשר יפורט להלן.
 4. תחילה, המדינה תטען כי העתירה לוקה באי-מיצוי הליכים **מהותי** עובר להגשתה. זאת, משקדמה לעתירה פנייה בודדת קצרה אשר לא כללה טענות רבות שנכללו בעתירה, ומשהעתירה הוגשה ללא פניה נוספת ובטרם המתנה הולמת למענה מטעם המשיבים (פרט למענה ביניים ראשוני) בהתאם למתבקש ממאות הפניה.
 5. כמו כן, המדינה תטען כי העתירה דנן הינה עתירה כוללנית. כך, הסעדים הכלליים שהתבקשו בגדרה הם סעדים כוללניים ביותר וספק אם ניתן כלל ליתן צווים אופרטיביים בעניינם. בצד האמור, גם במסגרת הסעדים הפרטניים כורכת העתירה שורת תפקידים במגוון יחידות, בעלי מאפיינים שונים, שהתבקש שילובן של נשים בהם.
- מכל מקום, פרט לטעמי סף אלו, להלן תוצג החלטת הרמטכ"ל בדבר הקמת צוות בדיקה מקצועי לסוגיה מושא העתירה בטרם קבלת החלטות בנושא, והמדינה תטען, כי דינה של העתירה להידחות על-הסף בהיותה **עתירה מוקדמת אשר אינה בשלה לבירור ולביקורת שיפוטית בעת הזו**, טרם שיושלם התהליך המקצועי שעל קיומו הורה הרמטכ"ל.

6. כבר בפתח הדברים יצוין, כי צה"ל רואה חשיבות רבה במתן הזדמנות שווה לכלל המתגייסות והמתגייסים לשורותיו למצות את כישוריהם ויכולותיהם ולשרת שירות משמעותי ותורם. כמו כן, מייחס צה"ל חשיבות רבה למיצוי ההון האנושי הטמון במתגייסות לשורותיו.
7. בהתאם, מדיניותו העקבית של צה"ל מזה שנים היא להרחיב את שילוב הנשים בשורותיו. זאת, על בסיס תפיסה ערכית הרואה חשיבות בערך השוויון; מתוך הכרה בתרומתן של נשים בשירות הצבאי בכלל ובתפקידי לחימה בפרט; ומתוך רצון למצות את כלל המשאבים העומדים לרשות צה"ל באופן מיטבי, לשם עמידה במשימת ההגנה על ביטחון המדינה ותושביה.
8. כך, עד לשנת 1995 השתלבו נשים במרבית התפקידים בצה"ל שאינם תפקידי לחימה, והחל מסוף שנות ה-90, בהמשך לפסק הדין בעניין **אליס מילר**, החל צה"ל לשלב נשים בתפקידי לחימה באופן הדרגתי, תוך בחינה ביחס **לכל אחד מתפקידי הלחימה האמורים**, ולעיתים לאחר מתכונת של ניסוי – פיילוט.
- כפי שיורחב בהמשך, בשני העשורים האחרונים שולבו נשים כלוחמות וכמפקדות בשורה ארוכה של תפקידי לחימה משמעותיים בהם טיס, לוחמות בחיל הים, בחיל התותחנים, בחיל האיסוף הקרבי, ביחידת "עוקץ", בחי"ר קל ועוד. כמו כן, בשנים האחרונות מתנהלת בחינה גם בעניין שילובן של נשים כלוחמות בטנקים במשימת הגנת גבולות.
- מספר תפקידי הלחימה בהם משרתות נשים ומספר הלוחמות מצויים בעליה עקבית ומתמדת, ובצה"ל משרתות כיום אלפי לוחמות, המהוות כ-17% מכלל הכוח הלוחם בצבא.
9. אשר לסוגיה המועלית בעתירה בעניין שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים, שעיקרם כאמור ביחידות שונות בחיל הרגלים, יצוין כי בתפקידים אלו לא שולבו נשים במשך השנים. זאת, בין היתר, על רקע ממצאי בחינה מקצועית שנערכה בצה"ל בראשית שנות ה-2000 שבחנה גם את מקצוע "לוחם חי"ר", ובה עלה כי ישנה סבירות נמוכה לאפשרות שילוב נשים במקצוע לחימה זה, לאור הנתונים שנבחנו והדרישות הפיזיולוגיות של התפקיד.
10. בהקשר זה, יודגש כי על כתפי הדרג הבכיר בצה"ל מוטלת אחריות כבדה וחשובה הן לעמידת צה"ל במשימותיו המבצעיות ושמירה על כשירותו המבצעית; הן לבריאות ולבטיחות המשרתים בצה"ל; והן למיצוי כלל יכולות המשרתים באופן שוויוני והוגן.
- בהתאם, בחינת האפשרות לשלב נשים בתפקידי לחימה בהם טרם שולבו עד כה מחייבת את הגורמים המוסמכים בצה"ל לבחון לעומק את מכלול השיקולים הרלוונטיים, ובהם ההיבטים הביטחוניים-מבצעיים – כשירות צה"ל לעמוד במשימותיו המבצעיות להגנת המדינה ואזרחיה; היבטי השוויון וכן ההיבטים הפיזיולוגיים והרפואיים הצריכים לעניין.
11. לפיכך, בהתאם למדיניות צה"ל, ולאור העובדה שהבחינה שנערכה בצה"ל בהקשר זה לפני למעלה מעשור לא היתה ממצה ומקיפה די הצורך ואינה עדכנית, החליט הרמטכ"ל בתחילת חודש יולי 2020 על הקמת צוות מקצועי, שיקיים תהליך בחינה רציני ויסודי, מתוך גישה רחבה, כוללת ומעמיקה, ביחס לאפשרות שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל בהתאם למהותם ואופיים של התפקידים, בטרם קבלת החלטות בנושא.

בראשות הצוות יעמוד מפקד זרוע היבשה – קצין בכיר מאוד בדרגת אלוף בעל ניסיון צבאי משמעותי, האמון במסגרת תפקידו על בניין הכח הצבאי בכל חילות היבשה, וכן ישתתפו בו בעלי ובעלות תפקידים בכירים נוספים בעלי מומחיות רלוונטית. כפי שיורחב בהמשך, הצוות יבחן לעומק את נושא שילובן של נשים בתפקידי לחימה שעד כה לא שולבו בהם בצה"ל על רקע המורכבות הנובעת, בין היתר, מהדרישות הפיזיולוגיות הכרוכות במילוי תפקידים אלה. במסגרת הבחינה שתיערך יבחן הנושא באופן יסודי על כלל היבטיו, לרבות ההיבט הפיזיולוגי, מנגנוני המיון, היבטי שיבוץ ותכנון כוח האדם ועוד.

12. לעמדת המשיבים, בחינה יסודית וסדורה זו הכרחית לשם הנחת התשתית הנדרשת לקבלת החלטות אחראיות ומושכלות בנושא, תוך הבנת כלל המשמעויות במישורים הרלוונטיים.

13. **משאלה פני הדברים, המדינה תטען, כי אין מקום שבית המשפט הנכבד יידרש עתה לסוגיית שילובן של נשים במקצועות לחימה נוספים במסגרת העתירה שבכותרת. סוגיה זו עתידה להיבחן על-ידי צוות מקצועי בצה"ל, ולפיכך יש לאפשר את השלמת הליך הבחינה, אשר נדרש לדעת הגורמים המוסמכים בטרם קבלת החלטות ביחס לשילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים.**

בנסיבות אלה, משהסוגיה העומדת במרכזה של העתירה דנן עתידה להיבחן על-ידי צוות מקצועי בצה"ל וממילא טרם התקבלו החלטות על-ידי הגורמים המוסמכים בנושא, המדינה תטען כי דינה של העתירה להידחות על-הסף בהיותה מוקדמת ומשאינה בשלה לבירור ולביקורת שיפוטית בעת הזו, טרם שיושלם התהליך המקצועי האמור.

14. אשר למישור הפרטני, ידגישו המשיבים תחילה, כי העותרות ראויות לכל הערכה על המוטיבציה הגבוהה שלהן לשרת שירות משמעותי בצבא ולמצות את יכולותיהן ואת תרומתן בתפקידי לחימה במסגרת השירות. המשיבים סמוכים ובטוחים כי הן יוכלו לעשות כן בתפקידי הלחימה בהן משולבות נשים כיום, אליהם הן מיועדות במסגרת גיוסן בחודש מרץ 2021 (קורס חובלים), ותפקידי לחימה בחיל התותחנים, חיל האיסוף הקרבי וחילוץ והצלה בפיקוד העורף).

15. אשר לתפקידים בהם ביקשו העותרות להשתלב במסגרת עתירתן, בין היתר, בשים לב למורכבות הבדיקה הנדרשת, להערכת המשיבים, עבודת הצוות המקצועי אינה צפויה להסתיים טרם מועד גיוסן של העותרות. עם זאת, ככל שבהמשך הדרך, במהלך שירותן, תתקבל החלטה על שילוב נשים בתפקידי לחימה נוספים, וככל שיהיה הדבר רלבנטי והעותרות יחפצו בכך, ניתן יהיה לבחון באופן פרטני את האפשרות כי יתמינו לתפקידים אלה מתוך השירות הצבאי.

הכל כפי שיפורט בהרחבה להלן.

16. נפתח בהצגת רקע נורמטיבי תמציתי, לאחר מכן נעמוד על הרקע העובדתי הרלוונטי בעניין שילובן של נשים בתפקידי לחימה בצה"ל ובקצרה על המצב בעניין זה בצבאות זרים, על הליך הבחינה עליו הנחה הרמטכ"ל לאחרונה, ולבסוף נפרט את עמדת המדינה לפיה דינה של העתירה להידחות על-הסף כאמור.

כלל ההדגשות במסמך הוספו, אלא אם כן צוין אחרת.

רקע נורמטיבי תמציתי

17. חוק שירות בטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986 (להלן: **החוק** או **חוק שירות ביטחון**), הוא החוק המכונן את הסדרי הגיוס והשירות הסדיר בצבא הגנה לישראל.
18. מאז הקמתו מגייס צה"ל נשים לשירות חובה, כפי שנקבע עוד בחקיקה שקדמה לחוק שירות ביטחון הנוכחי (חוק שירות בטחון, התש"ט-1949), וכפי שקבוע היום בחוק שירות ביטחון (סעיפים 13(2) ו-16 לחוק).
19. יחד עם זאת, נקבעו בחוק שירות ביטחון הוראות הקובעות דין שונה לגבר ואישה. כך, למשל, נקבע משך שירות סדיר שונה לנשים ולגברים (סעיפים 15-16 לחוק); נקבעו הוראות פטור משירות החלות על נשים בלבד (פטור מטעמי נישואין, הורות, הריון, מטעמי הכרה דתית ומטעמי הווי משפחתי דתי) (סעיפים 40-39 לחוק); וכן נקבע משך שירות מילואים שונה וקצר יותר לנשים (הוראות בעניין זה מעוגנות כיום בחוק שירות המילואים, התשס"ח-2008).
20. בעבר נקבעה בחוק סמכות לשר הביטחון לקבוע תפקידים בהם ישרתו נשים את שירותן הסדיר (סעיף 21(ג) לחוק, אשר בא חלף סעיף 6(ו)1 לחוק שירות בטחון, התש"ט-1949, וסעיף 16 לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התש"ט-1959). מכוח סמכות זו התקין בשנת 1952 שר הביטחון דאז, דוד בן גוריון, את תקנות שירות ביטחון (תפקידי אשה בשירות סדיר), התשי"ב-1952, בגדרן נקבעה רשימת תפקידים בהם ישולבו נשים. סעיף 21(ג) לחוק בוטל במסגרת תיקון החוק בשנת 1987, ולמעשה נשמט הבסיס הסטטוטורי לקיומן של התקנות. תקנות אלו בוטלו פורמלית בשנת 2001.
21. בשנת 1994 הגישה אליס מילר את עתירתה לבית משפט נכבד זה, במסגרתה ביקשה להורות לצבא לשלבה בקורס טיס (בג"ץ 4541/94 **אליס מילר נ' שר הביטחון**, פ"ד מ"ט(4) 94 (1996) (להלן: **עניין אליס מילר**)). בפסק הדין בעניין **אליס מילר**, אשר ניתן בהרכב חמישה שופטים, נדונה בהרחבה שאלת גבולותיו של עקרון השוויון מקום בו מדובר באופיו המיוחד של השירות הצבאי, ונבחן בין היתר האם קיים שוני רלוונטי בין המגדרים לעניין השירות בקורס הטיס. בדעת רוב, קיבל בית המשפט הנכבד את העתירה והורה לצה"ל לפתוח במהלך ניסויי לשילוב נשים במקצוע הטיס, ולאפשר לעותרת דשם להשתתף בקורס, ככל שתמצא מתאימה. כך קבע כב' השופט [כתוארו אז] מצא, כדלקמן:
- "23. אני מציע לחבריי הנכבדים שבעתירה זו ייעשה צו מוחלט. מכוחו יחויבו המשיבים לזמן את העותרת למבדקי התאמה לטיס. אם תימצא היא מתאימה, ותמלא את כל תנאי הסף האחרים המקובלים לגבי מועמדים גברים, יאופשר לה להשתתף בקורס טיס. בכך יפתח חיל האוויר **במהלך ניסוי** שאת כל יתר פרטיו ודקדוקיו חזקה עליו שייקבע במקצועיות ובהגינות, תוך התחשבות בצורכי ההיערכות והכוננות מחד גיסא ובאמות המידה הדרושות להסקת מסקנות נאותות מן הניסוי מאידך גיסא. (...)"
- בצד האמור עמד כב' השופט [כתוארו אז] מצא, בין היתר, על כך ששוני מגדרי עשוי בנסיבות מסוימות להצדיק הבחנה בין חיילות לחיילים בשירות הצבאי, מקום שהוא רלוונטי למילוי תפקיד מסוים: "אפשר בהחלט שחיילת תיפסל, בגלל מינה, למילוי תפקידים כאלה ואחרים, אך פסילה מטעם זה הינה מותרת רק מקום שבו מינה של המועמדת יוצר שוני אשר הינו רלוונטי למילוי של התפקיד המסוים" (פסקה 16 לפסק דינו של כב' השופט [כתוארו אז] מצא).

22. בהמשך לפסק הדין בעניין **אליס מילר**, בשנת 2000 התקבל תיקון לחוק שירות ביטחון, אשר קודם בשיתוף עם צה"ל, בו עוגנה זכותן השווה של נשים למלא תפקידים בשירות הצבאי, כדלקמן:

"16א. שוויון בשירות

- (א) לכל יוצא צבא אשה זכות שווה לזכותו של יוצא צבא גבר, למלא תפקיד כלשהו בשירות הצבאי.
- (ב) לא יראו פגיעה בזכותה של יוצא צבא אשה למלא תפקיד כלשהו, אם הדבר מתחייב ממהותו ומאופיו של התפקיד.
- (ג) דין יוצא צבא אשה, המשרתת על פי התנדבותה, באחד התפקידים שקבע שר הביטחון באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, כדין יוצא צבא גבר."

הוראה דומה נקבעה גם בתיקון שנערך בשנה זו לחוק שיווי זכויות האשה, התשי"א-1951. ראו סעיף 6ד לחוק זה, המורה כדלקמן:

"16ד. שירות בכוחות הביטחון

- (א) לכל אישה המועמדת לשירות בכוחות הביטחון, או המשרתת בהם, זכות שווה לזכותו של האיש למלא כל תפקיד, או להיות מוצבת בכל תפקיד; לא יראו פגיעה בזכות זו אם הדבר מתחייב ממהותו או מאופיו של התפקיד.
- (ב) בסעיף זה, "כוחות הביטחון" – צבא הגנה לישראל, משטרת ישראל, שירות בתי הסוהר וארגוני הביטחון האחרים של המדינה."

23. כעולה מהוראות סעיף 16א לחוק שירות ביטחון, בצד זכותן השווה של נשים למלא תפקיד כלשהו בשירות הצבאי, **קבע המחוקק סייג לפיו לא יראו פגיעה בזכותה של האישה למלא תפקיד בצבא אם הדבר מתחייב ממהותו ומאופיו של התפקיד** (סעיף 16א(ב) הני"ל). קרי, המחוקק הכיר בכך שיתכנו מקרים בהם אופיו ומהותו של תפקיד צבאי מקים שוני רלוונטי בין המגדרים, ולפיכך אי שילוב נשים בתפקיד לא יפגע בזכותן לשוויון בשירות בצה"ל.

24. בנוסף, במסגרת סעיף 16א(ג) לחוק הוסמך שר הביטחון לקבוע, באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, רשימת תפקידים התנדבותיים, שדין אישה המשרתת בהם כדין גבר, לעניין הוראותיו של חוק שירות ביטחון בנושא הגיוס והשירות בצה"ל (החלות על יוצא צבא' כהגדרתו בסעיף 1 לחוק זה).

מטרתה של הוראה זו להסיר מגבלות תכנוניות שהקשו על שיבוץ נשים לתפקידים בשירות הצבאי, עקב ההבדל במשך השירות (בסדיר ובמילואים) ובהוראות הפטור לנשים, ולעודד את הרחבת שילובן בתפקידים אלה. זאת, באמצעות החלת הוראות החוק החלות על גברים, כדוגמת השוואת משך שירותן של נשים והתנאים בהן יהיו זכאיות לפטור (משירות סדיר ומשירות מילואים) לאלו של חיילים גברים.

25. מכוח סעיף 16א(ג) לחוק הותקנו בחודש דצמבר 2000 תקנות שירות ביטחון (קביעת תפקידים לשירות נשים בהתנדבות), התשס"א-2001 (להלן: **תקנות תפקידי נשים בהתנדבות**), ונקבעו כאמור תפקידים בהם דין אשה המשרתת בהם בהתנדבות כדין גבר. בשלב ראשון נקבעו 16 תפקידים בתקנות אלו, ובהם טייסת, נווטת, לוחמת חיל רגלים קל, לוחמת משמר הגבול, לוחמת חילוץ והצלה, קצינה ימית ועוד. במשך השנים תוקנו תקנות אלה ביוזמת צה"ל מספר פעמים, וכיום מנויים בהן עשרות תפקידים.

26. בהקשר זה, יצוין כי ביום 20.7.23 הופצה להערות הציבור טיוטת תקנות שירות ביטחון (קביעת תפקידים לשירות נשים בהתנדבות) (תיקון), התש"ף-2020, הכוללת הוספה של 15 תפקידים נוספים לתקנות תפקידי נשים בהתנדבות, בהם מספר תפקידי לחימה נוספים בהם שולבו נשים בשנים האחרונות: לוחמת אתגרים (לוחמת ביחידת מודיעין מיוחדת), לוחמת תיעוד מבצעי ולוחמת מפעילת מכ"ם בספינות טילים.

צילום טיוטת תקנות שירות ביטחון (קביעת תפקידים לשירות נשים בהתנדבות) (תיקון), התש"ף-2020, מצורף ומסומן **מש/1**.

שילוב נשים בתפקידי לחימה בצה"ל - כללי

27. צה"ל הוא צבא העם, צבא ממלכתי אשר משרתים בו חיילים בני כל המינים, הדתות והעדויות, ותרומתם של כולם, גברים כנשים, חיונית להצלחתו במילוי משימותיו.
28. צה"ל רואה חשיבות רבה במתן הזדמנות שווה לכלל המתגייסות והמתגייסים לשורותיו למצות את כישוריהם ויכולותיהם ולשרת שירות משמעותי ותורם. כן רואה צה"ל חשיבות רבה במיצוי ההון האנושי הטמון במתגייסות לשורותיו.
29. בהתאם, מדיניות צה"ל לאורך השנים היא הרחבת שילובן של נשים בשירות הצבאי. מדיניות זו מושתתת על תפיסה ערכית, הרואה חשיבות בערך השוויון וביישומו הלכה למעשה; על הכרה בתרומתן העמוקה של נשים לצה"ל לאורך השנים, ובפוטנציאל התרומה שלהן במבט צופה פני עתיד; וברצונו של צה"ל למצות את כלל המשאבים העומדים לרשותו, באופן מיטבי, בכדי לחזק את מוכנותו ולעמוד במשימתו – הבטחת ביטחון המדינה והגנה על אזרחיה ותושביה.
30. ברוח זו, במהלך השנים הרחיב צה"ל באופן משמעותי את שילוב הנשים בשורותיו. כך, לפי מידע שכבר פורסם בעבר, בעוד שבשנות ה-80 של המאה הקודמת שירתו נשים בכמחצית בלבד מהתפקידים בצה"ל, בשנת 1995 שירתו נשים בכ-75% מהתפקידים. למעשה, עד לשנת 1995 שירתו נשים במרבית התפקידים בצה"ל, שאינם תפקידי לחימה.
31. החל מסוף שנות ה-90 של המאה הקודמת ובהמשך לפסק הדין בעניין **אליס מילר**, החל צה"ל לשלב נשים, באופן הדרגתי, גם בתפקידי לחימה. כך, בשנים אלו שולבו נשים בקורס טיס ובמשמר הגבול (1996), בקורס חובלים (1998) וכלוחמות במערך ההגנה נגד מטוסים – הנ"מ (1998) (מערך ההגנה האווירית כיום).
32. בשנת 2000, במקביל לחקיקת סעיף 16 לחוק שירות ביטחון והתקנות מכוחו, שולבו נשים בתפקידי לחימה נוספים. כך למשל, הוקמה פלוגה ראשונה מעורבת של לוחמים ולוחמות בתפקידי חי"ר קל, וכן שולבו נשים כלוחמות בחיל התותחנים וביחידת "עוקץ", בפיקוד העורף וביחידות המעברים בחיל המשטרה הצבאית.
33. בהמשך, שולבו נשים בתפקידים נוספים והועמק שילובן בהם. כך, הוקמו פלוגות חי"ר קל מעורבות נוספות, ובשנת 2004 הוקם גדוד חי"ר קל המעורב הראשון, גדוד "קרקל", בו משרתות לוחמות כתף אל כתף לצד לוחמים. כיום, פועלים ארבעה גדודי חי"ר קל מעורבים בהם משולבות לוחמות כאמור, אשר האחרון שבהם הוקם בשנת 2017. בשנת 2001 החל שילובן של נשים כלוחמות לוחמה אלקטרונית, ובשנת 2005 החל שילובן כלוחמות ביחידת "סנפיר" בחיל הים. בשנת 2006 החל שילובן של נשים כלוחמות בחיל האיסוף הקרבי (כשמו דאז – חיל מודיעין השדה), אשר הורחב מאוד במהלך השנים האחרונות. בנוסף, החל משנת 2008 שולבו לוחמות בגדוד חילוץ והצלה בפיקוד העורף, ועד לשנת 2012 הורחב שילובן של לוחמות במסגרת זו לארבעת גדודי חטיבת החילוץ וההצלה בפיקוד העורף.

34. יצוין כי שילוב נשים בקורס טיס, נ"מ, חובלים, חי"ר קל ואיסוף קרבי, החל במתכונת של ניסוי – פיילוט, על מנת להיערך כנדרש לקליטתן, ליצור תנאים ראויים להצלחת שילובן ביחידות בהן טרם שולבו נשים קודם לכן; וכן לאפשר פעולה מדורגת, תוך צבירת ניסיון מעשי והפקת לקחים ביחס לכלל ההיבטים הצריכים לעניין. כפי שיפורט להלן, הליך בחינה נערך בשנים האחרונות גם בעניין שילוב נשים כלוחמות בטנקים במשימת הגנת גבולות.

35. גם בשנים האחרונות צה"ל ממשיך ופועל לשילוב נשים בתפקידי לחימה.

כך, בשנת 2019 שולבו לראשונה נשים כלוחמות בכלי שיט בחיל הים, וכן כלוחמות ביחידות מודיעין ייחודיות (לוחמות "אתגרים").

בשנים 2017-2018 ערך צה"ל פיילוט בנושא שילוב נשים כלוחמות בטנקים במשימת הגנת הגבולות, במסגרתו הוכשרו 11 לוחמות, בהן 4 כמפקדות טנקים. בהמשך לפיילוט נערכה עבודת מטה מקיפה בצה"ל בנושא, שבסיומה נדונו ממצאי הפיילוט והתובנות שגובשו בעקבותיו בשורת דיונים בראשות הרמטכ"ל. בראשית שנת 2020 החליט הרמטכ"ל להתקדם לשלב הבא בתהליך הבחינה, וזאת במסגרת מסלול מקיף ורחב יותר, אשר עתיד להיפתח בחודש נובמבר הקרוב, ובמסגרתו יגויסו שלושה מחוזרים של כ-20 לוחמות בכל מחזור, עליהן יפקדו מפקדות ממערך הגנת הגבולות שיעברו הסבה ייעודית לטנקים. בנוסף, במסגרת שלב זה, ישרתו הלוחמות תקופה משמעותית בתעסוקה מבצעית בטנקים.

יצוין כי בעניין זה הוגשו שתי עתירות לבית המשפט הנכבד, בג"ץ 5923/19 **אברמסון נ' שר הביטחון** ובג"ץ 34/20 **לוי נ' שר הביטחון**, על-ידי עותרות שיוצגו גם כן על-ידי ב"כ העותרות בעתירה דנן. עתירות אלו הוגשו בטרם התקבלה החלטת הרמטכ"ל האמורה וממילא לא נסובו על ההחלטה שהתקבלה ונמחקו בתום הדיון בהן בבית המשפט הנכבד ביום 3.2.20.

צילום פסק הדין בבג"ץ 5923/19 ובבג"ץ 34/20 מצורף ומסומן **מש/2**.

36. למעשה, החל מאמצע העשור הקודם משרתות נשים ברובם המכריע של התפקידים בצבא (כיום כ-86% מהתפקידים). גם נתוני הגיוס של נשים לתפקידי לחימה מלמדים על המשך שילובן המוצלח בתפקידי לחימה במשך השנים. כך, בשנת 2012 נשים היו כ-3% מהמשרתים בתפקידי לחימה, לעומת כ-17% מסדר כוחות (סד"כ) הלחימה בשנת 2019; ובחמש השנים האחרונות גדל מספר הלוחמות בצה"ל בשיעור של למעלה מפי שתיים וחצי. כאמור ברישא לתגובה זו, בצה"ל משרתות כיום אלפי לוחמות המקימות תרומה משמעותית ויקרת ערך לביטחון המדינה.

בהקשר זה יצוין, כי נשים לוחמות השתלבו בפעילות מבצעית משמעותית בשנים אלו, ונטלו חלק, בין היתר, במלחמת לבנון השנייה בשנת 2006, במבצע "עופרת יצוקה" בשנת 2009 ובמערכת "צוק איתן" בשנת 2014.

חיילות ומפקדות אף זכו להוקרה על פעילות מבצעית שביצעו. כך, למשל, בשנת 2007 ניתן צ"ש לרופאה גדודית על טיפול בפצועים תחת אש במלחמת לבנון השנייה; בשנת 2012 ניתן צ"ש ללוחמת חי"ר קל על תפקודה בתקרית במהלכה סיכלה חדירת מחבל בגבול מצרים; ובשנת 2015 ניתן צ"ש למפקדת פלוגת חי"ר קל על תפקודה בתקרית בה כוח בפיקודה סיכל חדירת חמושים בגבול מצרים.

37. פרט לאמור, נשים השתלבו בתפקידי פיקוד ובתפקידים משמעותיים נוספים במערך הלוחם בצה"ל, וכיום משרתות בצה"ל מספר מפקדות גדוד, שתי מפקדות טייסות, מפקדות כלי שיט, רופאה גדודית בגדוד חיל רגלים ועוד. מטבע הדברים, ככל שחולפות השנים, גדל מספרן של המפקדות הלוחמות בצה"ל, אשר משתלבות בתפקידי פיקוד משמעותיים.

38. הנה כי כן, צה"ל רואה בשילוב נשים בשורותיו, לרבות בתפקידי לחימה, ערך חשוב ביותר ופועל לאורו הלכה למעשה. גישה זו היא גם העומדת ביסוד ההחלטה, כפי שתפורט בהרחבה בהמשך, בדבר עריכת עבודת מטה מקיפה לבחינת אפשרות שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל.

39. לשלמות התמונה, ובשים לב לטענות שונות שהועלו בעתירה בעניין הבחנות בצה"ל בין קבוצות לוחמים בהקשרים מסוימים, תוך הגדרת חלק מהלוחמים כ"לוחמי חוד", המשיבים יבקשו להדגיש כי אין כל קשר בין ההבחנות האמורות למגדר. סיווגם של לוחמים כ"לוחמי חוד" לעניין הקשרים מסוימים (כגון הטבות מסוימות בתנאי השירות) **נגזר מסוגי התפקידים ומאפייניהם ולא ממגדרו של הלוחם הממלא אותם.**

כך, נשים רבות משרתות כ"לוחמות חוד" ומוכרות כ"לוחמות חוד" (לדוגמה, טייסות וחובלות, לוחמות בתפקידי לחימה בתותחנים ובחיל הים), כפי שגם לוחמים גברים רבים משרתים בתפקידים משמעותיים במערך הלחימה שאינם מוגדרים "לוחמי חוד". לא למותר לציין, כי כלל הלוחמים והלוחמות, לרבות מי שאינם מוגדרים "לוחמי חוד", משרתים בתפקידים מסכני חיים, בגזרות רוויות חיכוך מבצעי, ותורמים תרומה חשובה ומכרעת לביטחון המדינה, אותה צה"ל מוקיר ומעריך.

תהליכי בחינה שנערכו בעבר בצה"ל בעניין שילוב נשים בתפקידי לחימה

40. כעולה מן האמור לעיל, תהליך שילובן של נשים בתפקידי לחימה, שהחל בסוף שנות ה-90, הוא תהליך מדורג ומתפתח. כך, האפשרות לפתיחת תפקידי לחימה לנשים נבחנה מעת לעת **ביחס לתפקיד לחימה פרטני**, ולעיתים כאמור במתכונת של ניסוי – פיילוט. בהתאם לבחינות הפרטניות שנערכו שולבו נשים בתפקידי לחימה נוספים, תוך שבמשך השנים גדל באופן משמעותי היקף הנשים המשולבות בתפקידים שנפתחו.

41. מעבר לכך ששילוב הנשים בתפקידי לחימה נעשה לאורך השנים על רקע שורה של בחינות והחלטות פרטניות כאמור, במהלך שני העשורים האחרונים, נערכו על-ידי גורמי צבא שתי בחינות רוחביות בנושא. כבר עתה יודגש, כי לעמדת הגורמים המוסמכים, תהליכי בחינה אלו, אשר נערכו לפני שנים רבות, לא היו ממצים ולא הקיפו את כלל ההיבטים של הנושא, הם אינם עדכניים וממילא אינם כוללים התייחסות להתפתחויות שחלו בשנים האחרונות בנושא בישראל ובעולם. על רקע זה, בין היתר, הורה הרמטכ"ל על הקמת צוות לבחינה מקיפה ועדכנית של הנושא.

42. הבחינה הראשונה נערכה על-ידי היחידה לפיזיולוגיה צבאית בחיל הרפואה, בשיתוף עם מחלקת הכושר הקרבי ומדור שילוב נשים בזרוע היבשה, והושלמה בחודש פברואר 2004. עניינה של בחינה זו בנושא **"שילוב חיילות במקצועות המאופיינים במאמצים גופניים עצימים – דו"ח סקר למקצועות לחימה"**, ומטרתה הייתה לבחון התאמת 14 מקצועות לחימה שנבחנו לשירות חיילות, בשים לב למאפייניהן הפיזיולוגיים של נשים ולצורך להבטיח את השמירה על בריאותן.

43. בעבודה זו נבחנו הפעולות והמשימות הנדרשות בתפקידים שנבחנו בראי ההבדלים הפיזיולוגיים והאנתרופומטריים (מידות הגוף) אשר ישנם, ככלל, בין גברים לנשים, כגון מסת שריר פחותה משמעותית; מסה גרמית (שלד) פחותה משמעותית; גובה ומשקל גוף נמוכים יותר בממוצע; צפיפות עצם נמוכה יותר; תפוקת לב קטנה יותר; ועוד. זאת בשים לב לכך, שלמאפיינים אלה השלכה על תפקוד חיילות וחיילים במצבי לחימה המצריכים מאמץ פיזי בעצמות גבוהה, ולמשל על יכולת פיתוח הכח המרבי, הרמת ונשיאת משקלים, היעילות המכנית, מהירות ההתאוששות וויסות החום, וכן על מידת הסיכון להיפצע כתוצאה מפעילות פיזית עצימה.

במסגרת המלצותיו סבר הצוות, כי נשים יכולות להשתלב בהצלחה ב-9 מתוך 14 המקצועות שבחן בכפוף למיון מתאים ובתנאים מסוימים שהצוות פרט. יצוין, כי בחלקם כבר שולבו חיילות ובדו"ח הצוות ניתנו המלצות לטיוב שילובן בהם; ובאחרים שולבו נשים במשך השנים (באחד המקצועות, "קשר שריון", טרם שולבו נשים אך נערכת כאמור בחינה בעניין שילוב נשים בתפקיד לוחמות בטנקים, לרבות בתפקיד קשריות).

44. ביחס לחמישה מקצועות נוספים, בהם **לוחם חי"ר**, לוחם שריון ושלושה תפקידי לחימה בחיל ההנדסה, נקבע כי ישנה סבירות נמוכה לאפשרות שילוב נשים בהם, לאור בחינת הפעולות שיש לבצע במסגרתם, והדרישות הפיזיולוגיות והגופניות הנדרשות בהם. הצוות ציין, כי פחות מ-1% מהמיועדות לשירות יתאימו בנתונין לנדרש. בהמשך לכך, תפקידים אלה לא נפתחו לשירות נשים. יחד עם זאת, כאמור לעיל, במהלך השנים שולבו נשים בהרחבה כלוחמות חי"ר קל (אך כאמור לא בכל תפקידי החי"ר), ובשנים האחרונות נערכת בחינה בנושא שילוב נשים כלוחמות בטנקים במשימת הגנת גבולות.

45. כאמור, בחינה זו הושלמה בשנת 2004, עסקה ב-14 תפקידים, והתמקדה בהיבט הפיזיולוגי בלבד. מאז בחינה זו, לא נערכה בחינה רוחבית של ההיבטים הפיזיולוגיים אל מול דרישות תפקידי הלחימה, ביחס לאפשרות שילובן של נשים בתפקידי לחימה. כך גם לא נבחן האם הממצאים האמורים תקפים גם כיום והאם נדרש לעדכן אותם. כאמור לעיל, נשוב ונבהיר כי בשנים שחלפו נערכו בחינות פרטניות, שעסקו בתפקידים ספציפיים, ובמסגרת זו שולבו נשים בשורה של תפקידי לחימה.

46. בחינה נוספת מסוג **שונה** נערכה בשנת 2007 על-ידי "הוועדה לעיצוב שירות הנשים בצה"ל בראיית העשור הבא", שמינה ראש אגף כוח האדם דאז, בראשה עמד האלוף (מיל') יהודה שגב (להלן: **ועדת שגב**). תפקידי הוועדה היו בין היתר לנתח את המצב הקיים בנושא שילוב נשים בצה"ל ולגבש הצעות אופרטיביות בנושא.

47. ועדת שגב עסקה בנושא שילוב נשים בצה"ל במישור המערכתי הכללי, ולא בחנה באופן קונקרטי את האפשרות לשלב נשים בתפקידים מסוימים על-פי מאפייניהם, הפעולות והדרישות הפיזיולוגיות הכרוכות בביצועם ויתר ההיבטים המעשיים הקונקרטיים הצריכים לעניין.

48. בהתאם לכך, הציגה הוועדה המלצות כלליות בנושא שילוב נשים בצה"ל, מבלי להתייחס לתפקידים קונקרטיים. בין היתר המליצה ועדת שגב על שינוי שיטת מיון הנשים לתפקידים בצה"ל ועל שילוב נשים בכלל תפקידי הלחימה, למעט תפקידים שיאושרו על-ידי הרמטכ"ל, שר הביטחון ועדת החוץ והביטחון של הכנסת ככאלה שעל-פי אופיים ומהותם, לא ניתן לשלב בהם נשים. כן הציעה הוועדה אמות מידה אשר בהתקיימן ניתן יהיה שלא לשלב נשים בתפקיד. בהיבטים אלה, הציעה הוועדה למעשה להוסיף הסדרים אשר בראיית המשיבים חורגים מהקבוע בסעיף 16 לחוק, אשר לא עוגנו במסגרתו ובתקנות שהותקנו מכוחו.

49. כאן יצוין, כי בצד פירוט המלצותיה באופן נרחב הכירה ועדת שגב בהיבטים הפיזיולוגיים-רפואיים הכרוכים בשילוב נשים בתפקידי לחימה בכלל, ובצורך להידרש פרטנית לשילוב נשים בתפקידי לחימה בדרג המסתער בפרט. הוועדה המליצה, כי כל החלטה בענין שילוב חיילות במערך הלחימה תלווה בקביעת מדדים ובליוי גורמי רפואה, אנשי מחקר ומפקד מלווה (עמ' 67 לדו"ח). בנוסף, בצד ההמלצה הכללית להשוות את תהליכי הגיוס ללחימה לנשים, הבחינה הוועדה בין שילוב נשים ב"תפקידים/יחידות לגביהם קיים פוטנציאל גבוה של נשים היכולות לעמוד במרכיבי הכשירויות הפיזיולוגיות הנדרשות, בהינתן מיון, הכנה והכשרה נאותה", דוגמת תפקידים במערך הנ"מ, חי"ר קל, בטי"ש, לוחמי חילוץ והצלה ועוד, לבין "תפקידי הלחימה בדרג המסתער, בעלי עצימות פיזית גבוהה". זאת מהטעם, שלגבי תפקידים אלה פוטנציאל הנשים היכולות לעמוד בכשירויות הנדרשות אמנם קיים "אך אינו רב", ולפיכך נדרש לעמדתה "למצוא דרך מעשית לשבץ נשים אשר ימצאו מתאימות לכך לשרת כלוחמות ביחידות מן הדרג המסתער תוך שמירה על אפקטיביות מבצעית", בכפוף לתנאים שנמנו בהמלצות, ובהם איתור נשים העומדות בכשירות מתאימה לדרישות מוכחות של התפקידים; קיום סף מספרי קריטי של נשים מתאימות; העמדת הכשרה נאותה לנשים לצורך שירות בתפקידים אלה ועוד (עמ' 85-86 לדו"ח).

צילום דוח ועדת שגב צורף לעתירה כנספת 1.

50. המלצות הוועדה יושמו בחלקן, וחלקן לא באו לידי ביטוי במדיניות צה"ל לאורך השנים. מכל מקום, מדובר בהמלצות שהוגשו כאמור לפני 13 שנים, ומטבע הדברים הן אינן מגלמות את הניסיון שהצטבר בצה"ל מאז השלימה הוועדה את עבודתה.

51. לענייננו, בכל הנוגע לשילובן של נשים בתפקידי לחימה, כמפורט לעיל, צה"ל המשיך לפעול במתכונת שהיתה נהוגה גם בטרם המלצות הוועדה – שילוב הדרגתי של נשים בתפקידי לחימה באופן שהלך והתרחב עם השנים. זאת, על-פי בחינה עתית ופרטנית של תפקידי לחימה שונים, שנערכה לאורך השנים הן בגופי המטכ"ל, הן בזרועות השונות (אוויר, ים ויבשה), וקבלת החלטות פרטניות בעניין הרחבת התפקידים בהם ישולבו נשים, לרבות לעניין התנאים לשילובן וההתאמות שייערכו לשם כך.

52. בטרם נפנה להצגת ההחלטה העדכנית להקמת צוות לבחינה מקיפה של האפשרות לשלב נשים בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל, נתייחס בקצרה בלבד לסוגיית שילובן של נשים בתפקידי לחימה בצבאות זרים שהוזכרה בעתירה.

שילוב נשים בתפקידי לחימה בצבאות זרים

53. עד לפני שנים אחדות, שילובן של נשים בתפקידי לחימה בצבאות מערביים מרכזיים היה מצומצם. כך, למשל, בהתאם למידע שפורסם בנושא, בצבא ארה"ב, עד לשנת 2012 לא שולבו נשים בתפקידים קדמיים הכרוכים במעורבות ישירה בלחימה (Direct Combat Positions); בצבא בריטניה, עד לשנת 2016 נשים לא שולבו בתפקידי לחימה ביבשה (Ground Close Combat); ובצבא אוסטרליה, עד לשנת 2011 לא שולבו נשים ביחידות לחימה קדמיות (Direct Combat Units).

54. בשנים האחרונות, בעקבות תהליכים שנערכו באותן מדינות וצבאות, הוחלט לאפשר לנשים להתמין ולהשתבץ לתפקידי לחימה, כאשר תהליך קבלת ההחלטות ויישומן בצבאות אלה ארך מספר שנים. עם זאת, בשים לב לכך שמדובר כאמור בהחלטות מן השנים האחרונות, טרם נצבר ניסיון מעשי משמעותי בנושא.

55. צה"ל לומד ומעשיר את הידע מתוך ניסיונם של צבאות אחרים בתחומים שונים, לרבות בכל הנוגע להרחבת שילובן של נשים בתפקידים בשורותיו.
56. בצד האמור, יצוין כי מאפייני הפעילות והלחימה בצה"ל, כמו גם מאפייני השירות בצה"ל שונים מאלו של צבאות זרים. מטבע הדברים, לכל צבא מסלול הכשרה ושירות משלו, כמו גם מדיניות מיון וניהול סיכונים, הנגזרים ממאפייני השירות והפעילות המבצעית, ומן האתגרים והמשימות העומדים לפתחו.
- בפרט, כידוע, הגיוס לצה"ל הוא במסגרת שירות חובה, להבדיל מהצבאות הזרים שהוזכרו בהם השירות הוא התנדבותי. בנוסף, האתגרים המבצעיים שצה"ל עומד בפניהם הם ייחודיים, בהיקף ובסוג הפעילות המבצעית, בתדירותה ובמרחב הגיאוגרפי בו היא מתנהלת.
- בהתבסס על מאפיינים אלו ועל מאפיינים ייחודיים נוספים לצה"ל, נגזרים הליכי המיון, ההכשרה והשיבוץ לתפקידים בצה"ל, שאינם זהים לצבאות זרים.
57. מכל מקום, גם הניסיון שנצבר בצבאות זרים ייבחן ויובא בחשבון, בשים לב להיבטים הדומים והשונים האמורים, במסגרת הבחינה שתיערך בנושא. לכך נפנה כעת.

החלטת הרמטכ"ל בדבר הקמת צוות בחינה

58. כעולה מכל האמור, בחינה עתית ומתמשכת של שילוב נשים בתפקידי לחימה פרטניים מתקיימת בצה"ל לאורך שנים. עם זאת, עד כה לא נערך תהליך מחקרי מקיף וממצה המתייחס לנתונים עדכניים ולהתפתחויות בארץ ובעולם.
59. כחלק ממדיניות צה"ל, בחודש אפריל 2020 הנחה הרמטכ"ל לבחון ולגבש הצעות לפתיחת מקצועות נוספים לשירות נשים, בכפוף לצרכים המבצעיים ולעמידה בסטנדרטים הנדרשים.
60. בהמשך לכך, ולאור העובדה שכאמור לא התקיימה בצה"ל בחינה רוחבית, מקיפה ועדכנית מעין זו, בתחילת חודש יולי 2020 החליט הרמטכ"ל על הקמת צוות מקצועי, במטרה לקיים תהליך בחינה רציני ויסודי, מתוך גישה רחבה, כוללת ומעמיקה, של האפשרות לשלב נשים בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל. בהתאם, הצוות יבחן לעומק את האפשרות לפתוח תפקידי לחימה נוספים לשירות נשים בצה"ל.
61. לאחרונה, מינה הרמטכ"ל את מפקד זרוע היבשה, אלוף יואל סטריק, קצין בכיר מאוד בעל ניסיון מבצעי משמעותי, האמון במסגרת תפקידו על בניין הכח הצבאי בכל חילות היבשה, לעמוד בראש הצוות. כסגן ראש הצוות ישמש תת-אלוף אליעזר טולדנו, אשר סיים לאחרונה את תפקידו כמפקד אוגדת עזה, וכן ייטלו בו חלק בעלי ובעלות תפקידים בכירים נוספים בעלי מומחיות רלוונטית, מבצעית ומקצועית, במגוון רחב של תחומים.

62. הצוות יבחן את נושא שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל על כלל היבטיו, ובהם:
- ההיבט הפיזיולוגי-רפואי על כלל מרכיביו;
 - היבטי שיבוץ ותכנון כוח אדם (לרבות היבטים הנוגעים לשיבוץ בהיקפים גדולים מאד);
 - מנגנוני המיון וההשלכות הנגזרות מכך;
 - פיתוח הפיקוד העתידי ביחידות הלוחמות;
 - היבטים הנוגעים לשירות במילואים;
 - היבטים הנוגעים לשירות המשותף של חיילות וחיילים;
 - היבטים נוספים בהם ימצא הצוות מקום להעמיק.
63. בנוסף, הצוות הונחה לאסוף מידע רלוונטי, מעמיק ורחב ככל הניתן, מהארץ ומהעולם, ולגבש תובנות והמלצות על בסיסו. במסגרת עבודתו ייגש הצוות עם מומחים מחוץ לצה"ל ויבחן את כלל החומרים הרלוונטיים, שגובשו בצה"ל ומחוץ לו.
64. כך, למשל, הצוות יידרש לאסוף מידע מעמיק בנוגע להבדלים הפיזיולוגיים בין נשים לגברים והשלכותיהם ביחס להפעלת כוח פיזי, ליכולת לעמוד בעומסים כנדרש לאורך זמן, הסיכון לפציעות ועוד.
65. כך גם, הצוות יידרש לנתח את מאפייניהם של כל אחד מהתפקידים הצבאיים הנבחנים, והדרישות הפיזיולוגיות הנגזרות מהם, תוך ירידה לפרטים והעמקה ביחס לפעולות הפיזיות הנדרשות בכל תפקיד על מכלול היבטיהן (לדוגמה, כח פיזי נדרש לביצוע הפעולה, יכולת פיזית שנדרשת כדי לעמוד בסטנדרט המבצעי, פעולות שיש עמן סיכון לפציעות, וכיו"ב); להצביע על תנאי סף לשילוב נשים בתפקידים; לאסוף נתונים ביחס לשיעור הנשים העומדות בתנאי הסף; לאמוד את ההשלכות הנובעות מכך על היכולת לשלב נשים בהם באופן אפקטיבי ולאורך זמן; וכן לעמוד על הפעולות הנדרשות לשם שילובן בתפקיד.
66. בנוסף, הצוות יידרש לנתח היבטים הנוגעים למיון ושיבוץ כח אדם, בפרט ביחס לתפקידים שלפי טיבם אינם תפקידים התנדבותיים עבור לוחמים גברים, ושמשלול ההכשרה שלהם אינו נחשב מסלול ממין אלא מסלול מכשיר.
- עוד יידרש לבחון את השלכות שילוב נשים על היקף משרתי המילואים הנדרש באותן יחידות, והיבטים הנוגעים למסלול השירות ביחידות הלוחמות ופיתוח שדרת הפיקוד בהן מתוך המשרתים בהן.
- כמו כן, הצוות יידרש לנתח את הלקחים והתובנות שנצברו בצה"ל ובארגונים וצבאות אחרים בעניין שילוב נשים בתפקידי לחימה.
67. פעילות הצוות תהיה רחבה ומשמעותית מאד, ותכלול פעולות רבות ובהן, בין השאר, איסוף חומר תיאורטי ומחקרי ביחס להיבטים השונים; ניתוח מידע פיזיולוגי ורפואי והיוועצות בגורמים בעלי מומחיות בתחום; מפגשים וחילופי מידע עם צבאות זרים במטרה ללמוד מניסיונם; שיח עם מפקדים ועם גורמים רלוונטיים בצבא ומחוץ לו; עריכת מחקרים וניסויים; ועוד.
68. ככל שהצוות ימליץ על הרחבת שילוב הנשים, יהיה עליו להתייחס לדרך שבה הדבר ייעשה, השלבים והניסויים הכרוכים בכך וכיוצא בזאת; לשקול היבטים חברתיים כגון סוגיות הנוגעות ליישום פקודות הצבא בעניין שירות משותף לחיילים ולחיילות; ועוד.

69. הצוות יפעל לאורך זמן לשם מיצוי הבחינה כנדרש, ויצגי עדכונים עתיים ביחס להתקדמות עבודתו, אחת למספר חודשים. עבודת הצוות צפויה להימשך כשנה.
70. לסיכום, כעולה מהמפורט לעיל, כמו גם מהניסיון המצטבר ביחס לשילוב נשים בתפקידי לחימה פרטניים, הנושא שמונח לפתחו של הצוות הוא רציני, משמעותי ומורכב ביותר.
- מורכבות הבחינה נובעת מהצורך לבחון בקפידה, על בסיס נתונים מבוססים ורלוונטיים, את האפשרות לשלב נשים בתפקידי לחימה נוספים, תוך שמירה על הכשירות המבצעית והבטחת היכולת המבצעית של היחידות הלוחמות בצה"ל וכלל החיילים המשולבים בהן. זאת לאור ההשלכות המשמעותיות של הכשירות המבצעית על יכולתו של צה"ל למלא את ייעודו ולהגן על חיי אזרחי המדינה וכן לשמור על בריאותם ושלומם של חיילי צה"ל.
- עבודת הצוות צפויה להקיף כאמור שורה של היבטים מורכבים בתחומים שונים ומגוונים, המחייבים בחינה והעמקה יסודית ומקצועית, בטרם יתקבלו החלטות לעתיד בנוגע לשילובן של נשים במקצועות לחימה נוספים.
71. בראיית המשיבים, בחינה יסודית זו, שכמוה טרם נעשתה עד היום, נדרשת על מנת לקבל החלטות אחראיות ומושכלות בנושא, תוך הבנת כלל המשמעויות במישורים הרלוונטיים.

פניית העותרות ועניינן הפרטני

72. העותרות הן מיועדות לשירות ביטחון, שמועד גיוסן קבוע לחודש מרץ 2021.
- נכון לעת הזו, העותרת 1 מיועדת לתפקיד צוערת בקורס חובלים; העותרת 2 מיועדת לתפקיד לוחמת בחיל התותחנים; העותרת 3 מיועדת לתפקיד לוחמת איסוף קרבי; והעותרת 4 מיועדת לתפקיד לוחמת חילוץ והצלה בפיקוד העורף.
73. ביום 17.2.20 פנו ב"כ העותרות במכתב למשיבים בו התבקשו בין היתר לאפשר לעותרות להתמין ולהתגייס לתפקידי לחימה ביחידות שונות שפורטו, וכן "ליתן החלטה רשמית המבטלת את הפרקטיקה הנקוטה בצה"ל, לקבוע קריטריונים אחידים לנשים ולגברים כבסיס לגיוסם לתפקידי לוחמת החוד, להציע לנשים המיועדות לשירות ביטחון, כאחת מאפשרות בחירה בשאלון ההעדפות את כלל תפקידי לוחמת החוד, ולאפשר גיוסן ושירותן של נשים בתפקידי לוחמת חוד, בכלל האמור בסיירות המובחרות, בתוך 30 ימים".
- צילום מכתב הפניה מיום 17.2.20 צורף לעתירה כנספח 2.
74. ביום 20.2.20 הועבר לב"כ העותרות מענה מלשכת הרמטכ"ל לפיו פנייתם "הועברה לבדיקת הגורמים האמונים על הנושא ואנו נשיבכם עם סיום בדיקתם".
- צילום מענה מיום 20.2.20 צורף לעתירה כנספח 3.

75. לשלמות התמונה יצוין כי במקביל, ביום 5.2.20, הפנו ב"כ העותרות דכאן, פניה נוספת לענין שילובן של העותרות בבג"ץ 5923/19 הנ"ל כלוחמות בחיל השריון. פניה זו נענתה בתום בחינתה ביום 7.5.20, במענה נרחב ומפורט שאחז 21 עמודים.

צילומי הפניה מיום 5.2.20 והמענה מיום 7.5.20 מצורפים ומסומנים מש/3.

76. ביום 20.5.20, בטרם הועבר מענה נוסף מטעם המשיבים לפניית ב"כ העותרות מיום 17.2.20, הוגשה העתירה דנן.

עמדת המדינה

77. המדינה תטען, כי לנוכח החלטת הרמטכ"ל בדבר הקמת צוות בדיקה שיבחן את הנושא מושא העתירה בטרם קבלת החלטות בעניין שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים, לרבות התפקידים בהם ביקשו העותרות להשתלב במסגרת עתירתן, אין כל מקום שבית המשפט הנכבד יידרש עתה לסוגיה זו במסגרת העתירה שבכותרת, וכי יש לאפשר למשיבים את מיצוי הליך הבדיקה הנדרש כחלק ממימוש סמכותם ואחריותם.

בנסיבות אלה, המדינה תטען כי דינה של העתירה להידחות על-הסף בהיותה מוקדמת.

78. בטרם נפרט את עמדת המדינה בעניין זה, נעמוד להלן על שני טעמי סף נוספים.

79. ראשית, המדינה תטען כי העותרות לא עמדו בחובה ה**מהותית** למיצוי הליכים עובר להגשת עתירה לבית המשפט הנכבד.

80. כעולה מן האמור, עובר להגשת העתירה פנו העותרות למשיבים בפניה אחת בלבד. לפניה זו התקבל מענה ביניים לפיו פנייתן הועברה לבדיקת הגורמים הרלבנטיים אשר ישיבו להם עם סיום הבדיקה; ולמעשה העתירה הוגשה בטרם קבלת מענה נוסף מטעם המשיבים לפניה, ואף מבלי שהועברה כל פניה נוספת מטעם העותרות ביחס לפנייתן מושא העתירה במהלך התקופה.

העתירה הוגשה, אמנם, שלושה חודשים ממועד הפניה במהלכם לא התקבל מענה. אולם, יודגש כעולה גם מכל האמור לעיל, כי מדובר בנושא מורכב, הדורש בחינה משמעותית ויסודית, אשר ודאי אורכת זמן וההחלטה לגביו נתונה בידי הגורמים הבכירים ביותר. זאת, בפרט משפניית העותרות נסובה, הן על בקשתן לשלב נשים בכלל תפקידי הלחימה, הן על שורה ארוכה של תפקידי לחימה שהתבקש לאפשר לעותרות הפרטניות להתמין אליהם.

לכך יש להוסיף כי מדובר בתקופה בה התפרצה מגפת הקורונה במדינת ישראל, במהלכה היו עסוקים גורמי המשיבים, כמו גורמי מדינה רבים אחרים, בסוגיות דחופות רבות הנוגעות למשבר זה, וזאת נוסף על המשך מימוש אחריותם הביטחונית על כל המשתמע מכך.

עוד יצוין כי מכתב פניית העותרות מחזיק 3 עמודים וחצי בלבד, ואילו במסגרת עתירתן, המחזיקה 39 עמודים, העלו העותרים טענות שונות נוספות שכלל לא הועלו במסגרת הפניה המקדימה למשיבים. כן לא צורפו לפניה, ואף לא נכללו בגוף המכתב, טענות נרחבות שהובאו בעמדות המבקשים להצטרף כ"ידידי בית המשפט", אותן הגישו ב"כ העותרות סמוך מאוד לאחר הגשת העתירה. לעמדת המדינה, גם במובן זה, לוקה העתירה באי-מיצוי הליכים מהותי.

בהקשר זה, יודגש, כי כידוע הדרישה למיצוי הליכים עובר להגשת עתירה אינה אך דרישה פרוצדוראלית, אלא דרישה שבבסיסה מצויים טעמים מהותיים. ראו והשוו, למשל, פסק הדין בבג"ץ 2889/16 עמותת "צדק פיננסי" נ' המפקחת על הבנקים (פורסם באר"ש, 14.4.16), כדלקמן:

6. בנסיבות אלה לא עמדה העותרת בחובתה למיצוי הליכים ובהתאם אין העתירה בשלה לבירור. כידוע, ביסוד חובת מיצוי ההליכים עומדות תכליות מהותיות, הנסובות סביב מיצוי הסעד המינהלי וההידברות עם הרשות המינהלית טרם הפניה לבית המשפט, על מנת להביא לפתרון המחלוקת ככל האפשר, ולחלופין - למיקודה ולגיבוש התשתית הנדרשת להכרעת בית המשפט. החובה מושתתת על כלל היסוד לפיו בית המשפט יימנע מהפעלת ביקורתו טרם שניתנה לרשות הזדמנות נאותה לבחון את טענות העותר ולהפעיל סמכותה. לשם כך, טרם פניית העותר לבית המשפט עליו לפנות מבעוד מועד אל הרשות המינהלית ולהציג טענותיו באשר להחלטה הקונקרטיית הנתקפת או באשר לסמכות אשר הרשות נדרשת להפעילה, ולאפשר לרשות שהות סבירה לשקול את הבקשה. במקרים המתאימים אפשר שתידרשנה פניות נוספות בשים לב למענה שהתקבל (או לא התקבל) מאת הרשות, הכל לפי הענין, דחיפותו, מהותו ומורכבותו. הפניה לבית המשפט תיעשה רק מקום שאחר מיצוי הסעד המינהלי באופן הולם בנסיבות הענין, תשובת הרשות מקימה לדעת העותר עילה להגשת עתירה לבית המשפט (בג"ץ 2624/97 ידיד נ' ממשלת ישראל, פ"ד נא(3) 71 (1997); בג"ץ 7505/10 ראש מועצת הכפר חרבתא בני-חארת נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית, (25.7.2011)). במקרה דנן, כפי שתואר לעיל, פניית העותרת היתה רחבה וכללית ואף כוללנית הן בנושאים שכיסטה, הן בשורת הגורמים אליהם הופנתה, והיא אף קדמה להחלטה מושא העתירה וכלל לא התייחסה אליה. בנסיבות אלה, לא קוימה חובת מיצוי ההליכים כהלכה."

כן יפים לענייננו דברי בית המשפט הנכבד בבג"ץ 7505/10 ראש מועצת הכפר חרבתא בני-חארת נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית (החלטת כב' הרשמת כהן-לקח מיום 25.7.11), בדבר הנסיבות בהן פניה בודדת טרם הגשת העתירה אין בה די לקיום הולם של חובת מיצוי ההליכים, כדלקמן:

5. [...] לדרישה בדבר מיצוי הליכים טרם הגשת עתירה לבית-המשפט, מספר טעמים מרכזיים: ראשית, השאיפה היא להוביל את העותר ואת הרשות המוסמכת לכדי הידברות וניסיון מוקדם לפתרון לעיתים, הפנייה המקדימה לרשות הרלוונטית, עשויה לפתור את המחלוקת בין הצדדים ולייתר את הצורך בהתדיינות בין כותלי בית-המשפט. המחלוקת, בטרם הבאתה לפיתחו של בית-המשפט. באופן זה, ניתן למנוע הגשת עתירות שבדיעבד יתברר כי לא היה בהן צורך. לעיתים, הפנייה המקדימה אל הרשות המוסמכת והתגובה שתתקבל בעקבות כך, לא יובילו לאיון הצורך בהתדיינות משפטית, אולם הם יתרמו למיקוד המחלוקת ולצמצום גבולותיה עוד בטרם הפנייה לבית-המשפט. הדרישה למיצוי הסעד המינהלי נטועה, אפוא, בטעמים מעשיים ובשאיפה לקידום היעילות הדיונית. שנית, הדרישה למיצוי הליכים נובעת גם מטעמים עיוניים-מהותיים. מושכלות-יסוד הן כי בית-משפט המפעיל ביקורת שיפוטית, אינו שם שיקול-דעתו במקום שיקול-דעתה של הרשות המוסמכת והוא נמנע מהתערבות מקום בו לא מתקיימת עילה שבדין לכך. בהתאם לכך, כלל בסיסי במשפט המינהלי הוא כי בית-המשפט יימנע מלהפעיל ביקורת שיפוטית בטרם ניתנה לרשות הזדמנות נאותה להפעיל סמכותה ולגבש עמדתה בנוגע לטענות המופנות אליה. זאת ועוד; הפנייה לרשות המוסמכת והתשובה המתקבלת בעקבות כך, תורמים

לגיבוש תשתית עובדתית ומשפטית המאפשרת לבית-המשפט להפעיל את ביקורתו השיפוטית לפי אמות-המידה החלות על העניין [...]

מטבע הדברים, השאלה מה ייחשב קיום הולם של החובה למיצוי הסעד המינהלי אינה ניתנת למענה אחיד וממצה, ויש לבחון בהקשר זה את מכלול נסיבותיו של כל מקרה לגופו, ובהן: דחיפות העניין ורגישותו; מורכבות הסוגיה והטיפול בה; משך הזמן שחלף עד הפנייה הראשונית אל רשות המינהלית, וכן מהות ועוצמת הנזק שעלול להיגרם בגין חלוף הזמן לאחר הפנייה הראשונית לרשות המוסמכת; סוג הפנייה לרשות (בכתב או בדרך אחרת); האפשרות לפנייה חוזרת לרשות המנהלית ועוד.

אין לשלול קיומם של מקרים בהם עניינו של הפרט אל מול הרשות המוסמכת הינו רגיש ודחוף לפי מהותו, כך שעל הרשות המינהלית להשיב ללא דיחוי לפנייתו של הפרט, ואם לא עשתה כן – יהא זה מוצדק לפנות באופן מיידי לערכאות השיפוטיות. עם זאת, על דרך הכלל, בהעדר דחיפות או רגישות מיוחדים, יש להבטיח כי הפנייה המקדימה לרשות המינהלית אינה בבחינת מס שפתיים בלבד, וכי נעשה ניסיון ממשי לברר את עמדת הרשות המוסמכת ולבחון את גדרי המחלוקת בין הצדדים בטרם הגשת עתירה לבית-המשפט (ראו והשוו: בג"צ 2624/97 ונאל הנ"ל, בפסקה 14 לפסק-דינו של כב' השופט זמיר).

7. במקרה דנן, ספק רב אם העותרים עמדו בחובה המוטלת עליהם למצות את הסעד המינהלי בטרם הגישו את העתירה שבכותרת ביום 14.10.2010. אמת, בא-כוח העותרים שלח ביום 19.7.2010 - כשלושה חודשים לפני הגשת העתירה - מכתב באמצעות מכשיר פקסימיליה למשיב 2, בבקשה שיפעל להסרת המחסום הנדון. עם זאת, למעט משלוח המכתב האמור, לא נעשה דבר בטרם הגשת העתירה. לא הוצג כל פירוט – בליווי תיעוד מתאים - האם וכיצד פעלו העותרים בניסיון לוודא כי המכתב מטעמם הגיע אל יעדו, ובניסיון לברר מדוע לא קיבלו מענה למכתבם ומהי עמדת המשיבים לגבי בקשתם להסרת המחסום. בהתחשב בכך שנושא העתירה שבכותרת אינו כרוך ברגישות או בדחיפות יוצאת-דופן; ובשים לב לעובדה שהמחסום הנדון היה מוצב ב"צומת הדואר" במשך שנים ארוכות; לא ברור מדוע ראו העותרים להגיש עתירה לבג"צ בטרם עריכת ניסיון נוסף לבירור תשובת הרשות המוסמכת ולליבון גדר המחלוקת עימה. יתכן כי לו היו פועלים העותרים באופן האמור, היו מגלים כי בכוונת המשיבים להסיר את המחסום, ובכך היה מתייתר הצורך בהגשת העתירה מלכתחילה. בנסיבות העניין, ספק רב אם פנייה בודדת בכתב למשיב 2 בטרם הגשת העתירה, בלא לברר מה עלה בגורלה, עלתה בגדר מיצוי הליכים הולם.

82. שנית, העתירה לוקה גם בהיותה כוללנית.

83. כך, אשר לסעדים הכלליים שהתבקשו, בהם פתיחת הליכי המיון והשירות לנשים "עבור תפקידי הלוחמה בכלל", קביעת "מדיניות מגדרית רשמית" בנושא ועוד, המדינה תטען כי מדובר בסעדים כוללניים ביותר, שאינם מתייחסים לתפקיד פרטני או לתשתית עובדתית קונקרטי, אינם מוגדרים באופן מוחלט וברור שספק אם ניתן כלל ליתן צווים אופרטיביים בעניינם.

84. כך, אשר לסעדים הפרטניים שהתבקשו ביחס לגיוסן של העותרות לתפקידי לחימה שונים, אלו כוללים שורה של תפקידים, חלקם שונים מאד באופיים ובמאפייניהם, בתנאי הקבלה ובדרכי המיון והשיבוץ, וחלקם אף בחילות שונים. גם בהיבט זה מדובר בעתירה כוללנית אשר כורכת עניינים השונים במאפייניהם.

85. בשים לב לכל האמור, דומה כי דינה של העתירה להידחות על-הסף גם מטעם זה (לעניין דחייתן על-הסף של העתירות שההיבט הדומיננטי בהן הוא כוללניותן ראו, למשל, בג"ץ 1901/94 **לנדאו נ' עיריית ירושלים**, פ"ד מח(4) 403 (1994); בג"ץ 6057/06 **נהיר נ' יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט**, תק-על-2006(3) 2855 (2006)).
86. מכל מקום, בנסיבות העניין, בשים לב להחלטת הרמטכ"ל בדבר הקמת צוות לבחינת אפשרות שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל – הנושא העומד במרכזה של העתירה דנן, המדינה תטען כי העתירה דנן מוקדמת ואינה בשלה לעריכת ביקורת שיפוטית בעת הזו, בטרם נערכה הבדיקה המקצועית בהתאם להחלטת הרמטכ"ל, וממילא בטרם התקבלו החלטות בנושא על-ידי הגורמים המוסמכים, וטרם שיונחו אלה לפני בית המשפט הנכבד לביקורתו. כפי שיפורט להלן.
87. תחילה נשוב ונדגיש, כי צה"ל רואה בתרומתן של נשים בשירות הצבאי תרומה משמעותית וחשובה ביותר, ובהתאם פעל לאורך השנים להרחבת והעמקת שילובן של נשים בשירות הצבאי, לרבות בתפקידי לחימה. נשים משרתות כיום ברובם המכריע של התפקידים בצבא, ושילובן בתפקידי לחימה הורחב מאוד. כך, למשל, נשים משרתות כלוחמות בחיל האוויר, בחיל הים, בחיל התותחנים, במערך הגנת הגבולות, בפיקוד העורף, ובתפקידים נוספים, וכאמור מהוות כיום כ-17% מכלל הכוח הלוחם בצה"ל ומונות אלפי לוחמות.
88. עמדתו המקצועית והערכית של צה"ל היא כי יש להרחיב את שילובן של נשים בתפקידים בשירות הצבאי, מקום שהדבר אפשרי, אך תוך קבלת החלטות אחראיות ומושכלות על בסיס מחקר, בחינה ונתונים מבוססים. הכל, בכפוף להבטחת היכולת לעמוד בסטנדרטים המבצעיים הנדרשים ובכשירות המבצעית הנדרשת.
89. גישתו העקבית של צה"ל לאורך שני העשורים האחרונים היא הרחבת והעמקת שילובן של נשים בתפקידי לחימה, באופן מדורג על בסיס בחינה עיתית ופרטנית של תפקידי לחימה מסוימים; ותוך שלעיתים החל השילוב במתכונת של ניסוי – פיילוט, שלאחריו התקבלו החלטות בהתבסס על הממצאים והתובנות שהופקו ממנו. כאמור לעיל, במסגרת מתכונת זו, הורחב מאד היקף הלוחמות והועמק שילובן של נשים בתפקידי לחימה.
90. יחד עם זאת, כמפורט לעיל, מספר מקצועות ותפקידים לא נפתחו לשירות נשים, בין היתר בשים לב לתוצאת בחינת צוות בשנת 2004 בה נמצא כי ישנה סבירות נמוכה לשילוב נשים בתפקידים מסוימים, בהם לוחם חי"ר, לאור הנתונים שנבחנו בזמנו והדרישות הפיזיולוגיות של התפקידים (אם כי נשים שולבו בהרחבה כלוחמות חי"ר קל, ובשנים האחרונות נערכת בחינה בעניין שילובן כלוחמות בטנקים).
91. כחלק ממדיניות צה"ל, לאור העובדה שלא נערכה בחינה כוללת ומקיפה בנושא והצורך בגיבוש תשתית עדכנית לגביו, הורה הרמטכ"ל לאחרונה על הקמת צוות מקצועי בראשות מפקד בכיר מאוד ובעל ניסיון ובהשתתפות כלל אנשי המקצוע הרלבנטיים, אשר יבחן באופן יסודי ומעמיק את אפשרות שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל, בטרם קבלת החלטות בנושא.

92. בנסיבות אלה, המדינה תטען, כי אין מקום שבית המשפט הנכבד יידרש עתה לסוגיית שילובן של נשים במקצועות לחימה נוספים במסגרת העתירה שבכותרת, בעת שאותה סוגיה ממש עתידה להיבחן על-ידי צוות מקצועי בצה"ל, ובטרם השלמת ההליך המקצועי וקבלת החלטות בעניין על-ידי הגורמים המוסמכים.

תחת זאת, מהלך הדברים הטבעי והנכון הוא לאפשר את השלמת הליך הבחינה בצה"ל – אשר לו המומחיות בעניין זה – תוך בחינת הסוגיה על כל רבדיה, באופן מקצועי ומעמיק על-ידי גורמי המקצוע השונים הרלוונטיים לעניין. זאת, גם בשים לב לבכירות הגורמים שהופקדו על בחינת הנושא וניסיונם המקצועי הרלוונטי.

93. טעם נוסף לכך שאין מקום לדון ולהכריע בעתירה עתה – טרם השלמת ההליך המקצועי – נובע מכך שהצוות המקצועי עתיד לבחון את הסוגיה דנן בהתאם לתזונים עדכניים, בשים לב להתפתחות שחלה לאורך השנים בשילובן של נשים בתפקידי לחימה בצה"ל, ולכך שלא נערכה בחינה מקיפה ומעמיקה מסוג זה עד היום.

94. נוכח כל האמור, המדינה תטען כי יש לאפשר את מיצוי הליך הבחינה הנדרש לדעת הגורמים המוסמכים בטרם קבלת החלטות על-ידם בעניין שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים, וכי בנסיבות אלה, דינה של העתירה להידחות על-הסף בהיותה מוקדמת.

בעניין זה, ראו והשוו, למשל, בג"ץ 5255/19 גיל נ' משרד החינוך (פורסם באר"ש, 20.1.20), כדלקמן:

5" מקובלת עלינו עמדת המשיבים כי יש לאפשר להם לגבש את עמדתם בנושא העתירה, וכי אין מקום שבית המשפט יידרש לביקורת שיפוטית בשלב שבו טרם התקבלה החלטה לגופם של דברים, והוחלט לבחון את הנושא לעומק, על היבטיו השונים, מתוך מגמה להגיע להכרעה מוסמכת. הגם שבכתב המינוי לא נקצבה לצוות מסגרת זמנים קשיחה, הערנו למשיבים כי ראוי שתהליך קבלת ההחלטות יתקיים במועד שיאפשר יישומן לקראת שנת הלימודים הבאה (מבלי כמובן שאנו נוקטים עמדה לגופם של דברים בשלב הנוכחי). בא כוח המשיבים העריך כי הבחינה על ידי הצוות הבין משרדי תימשך חודשים מספר.

7. בנסיבות אלה, לא ראינו מקום להשאיר את העתירה תלויה ועומדת, שכן התשתית העומדת בבסיסה השתנתה. ככל שיידרש בעתיד הליך של ביקורת שיפוטית, ייעשה זה על רקע תשתית שונה בתכלית. עם תום הליך קבלת ההחלטות כמפורט לעיל, תתקבל החלטה על ידי הגורם המוסמך, ולמותר לציין כי טענות העותרים בהקשר זה שמורות להם ככל שתהיה עילה לכך.

8. ככל שיידרש הליך נוסף, ישקלו העותרים צירופו של המרכז לשלטון מקומי כמשיב. זאת בשים לב – בין היתר – לכך שהרשויות המקומיות נושאות בחלק מעלות המלווים.

העתירה נמחקת אפוא, תוך שמירת זכויות. אין צו להוצאות."

וראו גם: בג"ץ 7628/19 אגודת מגן דוד בישראל נ' שר התקשורת (פורסם באר"ש, 4.3.20), כדלקמן:

2" שעה שבמוקד העתירה ניצבת הקצאת המספר המקוצר לעמותת איחוד הצלה, יש להודעת משיבי המדינה בדבר בחינתה מחדש של ההקצאה משמעות רבה. היא מלמדת כי בין אם בחינה זו תוביל לקבלת עמדת מד"א ובין אם לאו, הדיון בהחלטה שתתקבל יחל מנקודת מוצא אחרת – ויחייב הצגת תשתית עובדתית עדכנית. בנסיבות אלה, אין טעם להותיר את העתירה, במתכונתה הנוכחית, תלויה ועומדת, ודינה להימחק.

העתירה נמחקת, אפוא, תוך שמירת טענות הצדדים. אין צו להוצאות."

95. בהקשר זה יצוין, כי בצבאות זרים, בארה"ב ובבריטניה, התקבלה החלטה בדבר שילוב נשים באופן רחב בתפקידי לחימה לרבות תפקידי חיל הרגלים לפני שנים ספורות בלבד, ולאחר תהליך עבודה שארך שנים – כפי שאף מפורט במסגרת העתירה (סעיפים 116 ו- 119 לעתירה).

96. מעבר לאמור, יצוין כי העתירה דן הוגשה כאמור בטרם התקבלה החלטת הרמטכ"ל בדבר הקמת צוות ייעודי לבחינת סוגית שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים, **וממילא כלל אינה מתייחסת להחלטה זו**.

הנה כי כן, התשתית שעמדה לפני העותרות בעת הגשת העתירה השתנתה, וגם מטעם זה דין העתירה להידחות בהיותה בלתי עדכנית ומתייחסת לתשתית בלתי אקטואלית.

97. יחד עם זאת, נציין בתמצית ומבלי למצות הטענות בענין כי לעמדת המשיבים, בחינה מקצועית באמצעות צוות יעודי בראשות מפקד בכיר מאוד ובעל ניסיון ובהשתתפות כלל גורמי המקצוע הרלוונטיים, **הכרחית** על מנת שההחלטות בנושא שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים יתקבלו באחריות הראויה, תוך שקילה יסודית ורצינית של כלל ההיבטים הצריכים לעניין, ועל סמך בסיס נתונים עדכני.

זאת, בפרט לאור העובדה שלא נערכה בצה"ל בחינה מקיפה ומעמיקה של הנושא במתכונת עליה הוחלט כעת, ולאור הצורך בגיבוש תשתית נתונים עדכנית לגביו.

98. עוד יודגש בעניין זה כי החלטה שעניינה תכנון, מיון ושיבוץ כח אדם למסגרות לוחמות היא החלטה בעלת היבטים מקצועיים-מבצעיים ותכנוניים מובהקים, המצויה בלב ליבו של שיקול הדעת המקצועי הנתון לפיקוד הבכיר בצבא בעניינים מסוג זה, ובפרט בשלבי הבחינה ותכנונה.

ויוזכר, כי על כתפי הדרג הבכיר בצה"ל מוטלת אחריות כבדה וחשובה הן לעמידת צה"ל במשימותיו בהגנה על ביטחון ישראל ותושביה; הן לבריאות ובטיחות המשרתים בצה"ל; והן למיצוי כלל יכולות המשרתים באופן שוויוני והוגן.

99. כידוע, הלכה היא, כי בית המשפט הנכבד אינו שם את שיקול דעתו במקום שיקוליה של הרשות המוסמכת. הלכה זו מקבלת משנה תוקף עת מדובר בהחלטות המקצועיות-תכנוניות המתקבלות בצה"ל, על יסוד מכלול שיקוליו בהתאם לסמכויותיו ואחריותו. סמכות בניין הכוח בצה"ל מסורה לרשויות הצבא, שהן הגורם המקצועי המוסמך ובעל הידע המעמיק הנדרש לשם קבלת החלטות בעניינים אלה, ובהתאם גם היקף הביקורת השיפוטית על החלטות רשויות צה"ל בנושאים מסוג זה מצומצמת ביותר. ראו לעניין זה דבריו של בית המשפט הנכבד בבג"ץ 734/83 **שיין נ' שר הביטחון**, לח (3) 393 (1984), כדלקמן:

"הלכה פסוקה היא, כי אין בית משפט זה שם את שיקול-דעתו תחת שיקול-דעתה של הרשות המוסמכת, והלכה זו חלה ביתר שאת, כאשר מדובר בשיקוחו של בית משפט זה על החלטות מקצועיות-תכנוניות של שלטונות הצבא."

וכן ראו פסק הדין בבג"ץ 6840/01 **פלצמן נ' ראש המטה הכללי**, פ"ד (ס) 121 (2005), כדלקמן:

"15. (...) מידת הריסון הננקטת דרך שיגרה בביקורת שיפוטית על מעשי המינהל, חלה, וביתר שאת, בעניין מדיניות הצבא ביחס לשירות של חייליו. **הצבא מהווה מסגרת שירות מיוחדת עליה מוטלת משימה כבדה ביותר של הגנה על בטחון המדינה**. חיילי הצבא הם המשאב האנושי העיקרי והחיוני עליו בנויה המערכת הצבאית, ואין גורם חשוב ממנו לקביעת

רמתו ואיכותו של הצבא. כך הוא באשר לכשירותו המבצעית של הצבא, וכך הוא באשר לרמתו הערכית מוסרית. משכך, הביקורת השיפוטית על מדיניות הצבא באיש תפקידים צבאיים... מתאפיינת במידת ריסון מיוחדת. (...) אף ששיקול דעתן של רשויות הצבא בסוגיות אלה הוא רחב ביותר, אין הוא מוחלט, ככל רשות ציבורית, כך הגורם המוסמך בצבא, הינו נאמן הציבור, ו"מחובת נאמנות זו נגזרת חובתו להפעיל את שיקול דעתו בסבירות, בתום לב, ללא שרירות, ומתוך התחשבות בכל הנתונים הרלבנטיים" (...).

הדברים יפים במיוחד בענייננו עת שמדובר בהחלטה של הרמטכ"ל – הדרג הפיקודי העליון בצבא (סעיף 3(א) לחוק יסוד: הצבא). בעניין זה ראו האמור, בבג"ץ 3777/15 זיאד נ' ראש המטה הכללי (פורסם באר"ש, 4.5.16), כדלקמן:

12. אקדים ואומר, כי באתי לכלל מסקנה כי דינו של הסעד עליו עומדים העותרים – להידחות. מלכתחילה סברתי כי גדרי התערבותו של בית משפט זה בעתירות אלו הינם מצומצמים ביותר. הלכה ידועה היא, כי בית משפט זה אינו שם את שיקול דעתו במקום שיקול דעתה של הרשות המוסמכת – קל וחומר משמדובר בהחלטות מקצועיות-תכנוניות של שלטונות הצבא (ראו: בג"ץ 734/83 שיין נ' שר הביטחון, פ"ד לח(3) 393, 399 (1984); בג"ץ 6840/01 פלצמן נ' ראש המטה הכללי, פ"ד ס(3) 121, 132-134 (2005) (להלן: עניין פלצמן)). בנוסף, ככל שהגורם ברשות המנהלית שנדרש לקבל את ההחלטה המקצועית בכיר יותר – מצטמצם היקף ההתערבות של בית משפט זה וגדל בהתאמה מתחם הסבירות העומד לאותו גורם (ראו: בג"ץ 7817/98 מועצה מקומית זמר נ' המועצה הארצית לתכנון ולבנייה, פ"ד נה(3) 516, 503 (2001)).

100. גם לאור הלכה פסוקה זאת, המדינה תטען, כי החלטת הרמטכ"ל לקיים בחינה באמצעות צוות מקצועי טרם קבלת החלטות בנושא נטועה עמוק בתוככי מתחם שיקול הדעת הרחב הנתון לו בהחלטות מסוג זה, ואינה מגלה כל עילה או מקום להתערבותו של בית המשפט הנכבד.

עניינן הפרטני של העותרות

101. כאמור לעיל, העותרות מיועדות לשירות ביטחון בתפקידי לחימה שונים הפתוחים לשירות נשים, ומועד גיוסן קבוע לחודש מרץ 2021.

102. בשל מורכבות הסוגיה העומדת לפתחו של צוות הבחינה שעל הקמתו הורה הרמטכ"ל, להערכת המשיבים, עבודת הצוות אינה צפויה להסתיים טרם מועד גיוסן של העותרות. לפיכך, מטבע הדברים בטרם הושלמה עבודת הצוות ובטרם יתקבלו החלטות על-ידי הגורמים המוסמכים בנושא, לא ניתן לאפשר לעותרות להתמין ולשרת בתפקידי הלחימה שפורטו על-ידן בעתירה.

ברי כי לאחר השלמת עבודת הצוות וקבלת החלטות בנושא, ככל שיוחלט על שילוב נשים בתפקידי לחימה נוספים, וככל שיהיה הדבר רלוונטי ושהעותרות יחפצו בכך, ניתן יהיה לבחון באופן פרטני את האפשרות כי העותרות יתמיינו אליהם במסגרת שירותן הצבאי.

103. כאמור לעיל, העותרות מיועדות לשירות בתפקידי לחימה אחרים במסגרת גיוסן בחודש מרץ 2021 – העותרת 1 לקורס חובלים והעותרות 2-4 לתפקידי לחימה בתותחנים, באיסוף קרבי ובפיקוד העורף, בהתאמה. בהקשר זה, המשיבים יבקשו לשוב ולציין כי העותרות ראויות לכל הערכה על המוטיבציה הגבוהה שלהן לשרת שירות משמעותי בצבא ולמצות את יכולותיהן ואת תרומתן בתפקידי לחימה משמעותיים במסגרת השירות, וכי הם סמוכים ובטוחים כי הן יוכלו לעשות כן בתפקידי הלחימה אליהם הן מיועדות כאמור.

לבקשות ההצטרפות כ'ידיד בית המשפט'

104. ב"כ העותרות הגישו שלוש בקשות להצטרפות כ'ידיד בית משפט' על-ידי גורמים שונים, מומחים בתחומים שונים ומפקדים במילואים, המבקשים להביא בפני בית המשפט את עמדתם ביחס לסעדים המבוקשים בעתירה.

יצוין, כי הבקשות הוגשו סמוך לאחר הגשת העתירה ועוד לפני שהוגשה תגובה מקדמית מטעם המדינה לעתירה, וכי הוגשו כאמור כבקשות להצטרפות כ'ידידי בית המשפט' ולא כחלק מן העתירה על אף שהוגשו על-ידי באי כח העותרות כאמור.

105. מכל מקום, המדינה תטען, כי בנסיבות העניין, אין בשלב זה מקום לצירוף המבוקש כידידי בית המשפט.

ראשית, בשים לב לעמדת המשיבים כי דין העתירה להידחות על הסף מחמת מספר טענות סף שהוצגו לעיל. מטעם זה גם ביקשו המשיבים בתגובתם הראשונית לבקשות ההצטרפות, כי יתאפשר להם להגיב במסגרת התגובה המקדמית, שכן בחינת בקשות לצירוף צדדים להליך ראוי שתיערך לאחר שייבחנו טענות הסף של המשיבים.

שנית, מאחר שצוות הבדיקה שעל הקמתו הורה הרמטכ"ל עתיד לבחון את מכלול ההיבטים של הסוגיה העומדת במרכזה של העתירה בטרם יתקבלו החלטות בנושא, נכון כי עמדותיהם של המבקשים להצטרף כידידי בית המשפט יובאו וייבחנו תחילה על-ידי צוות הבחינה, ובמסגרת עבודת המטה בצה"ל בנושא, טרם שיובאו לבחינה על-ידי בית המשפט הנכבד. בהתאם, המשיבים יביאו את המסמכים שהוגשו לבית המשפט הנכבד לעיון הצוות.

סיכום

106. נוכח כל האמור לעיל, המדינה תטען, כי דינה של העתירה להידחות על-הסף מהטעמים שפורטו לעיל בהרחבה, וכי יש לאפשר את מיצוי הליך הבחינה בצה"ל בעניין אפשרות הרחבת שילובן של נשים בתפקידי לחימה בהתאם להחלטת הרמטכ"ל.

107. תגובה מקדמית זו נתמכת בתצהירו של תת-אלוף אמיר ודמני, ראש חטיבת תכנון כוח אדם באגף כוח האדם בצה"ל.

היום, כ"ג באב תש"פ
13 באוגוסט 2020

עמרי אפשטיין, עו"ד

סגן בכיר א' (בפועל) במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

שוש שמואלי, עו"ד

סגנית מנהלת מחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

תצהיר

אני הח"מ, תת-אלוף אמיר ודמני, מצהיר בזאת כלהלן:

1. אני משמש בתפקיד ראש חטיבת תכנון ומנהל כוח אדם באגף כוח האדם בצה"ל.
2. תצהירי זה ניתן לתמיכה בתגובה המקדמית מטעם המשיבים בבג"ץ 3227/20 (להלן: **התגובה המקדמית**).
3. העובדות המפורטות בתגובה המקדמית הן אמת למיטב ידיעתי ואמונתי.
4. זה שמי, זו חתימתי ותוכן תצהירי אמת.

~~5088313
תא"ל אמיר ודמני
ר"ח"ט הומוכ"א~~

אישור

אני הח"מ, יוסי דסקל, עו"ד, מאשר בזה כי ביום 13 באוגוסט 2020 הופיע בפני תת-אלוף אמיר ודמני, המוכר לי אישית, ולאחר שהזהרתיו כי עליו לומר את האמת, שאם לא יעשה כן יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק, חתם בפני על תצהירו.

~~יוסי דסקל, עו"ד
Yossi Daskal, Adv.
מ.ר. 50515~~